

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність 051 «Економіка»

Допускається до захисту
завідувач кафедри економіки та економічної
теорії

назва кафедри

доц. С.Г. Батажок
підпис, вчене звання, прізвище, ініціали
«20» листопада 2023 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ МОЛОКА

Виконав: Молчанов Назар Сергійович
прізвище, ім'я, по батькові,

підпис

Керівник: доцент Однорог Максим Анатолійович
вчене звання, прізвище, ініціали

підпис

Рецензент: професор Сокольська Тетяна Вікторівна
вчене звання, прізвище, ініціали

підпис

Я, Молчанов Назар Сергійович, засвідчую, що кваліфікаційну роботу виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність 051 «Економіка»

Затверджую

гарант ОПП «Економіка»

доцент Т.В. Понедільчук
підпис, вчене звання, ініціали, прізвище
«19» грудня 2022 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу магістра

Молчанова Назара Сергійовича
прізвище, ім'я та по батькові

Тема: «Економічні основи формування ринку молока»

Перелік питань, що розробляються в роботі: теоретичні основи розвитку ринку молока та молочної продукції в Україні; сучасний стан вітчизняного та регіонального ринку молока; шляхи удосконалення системи управління розвитком ринку молока та молочної продукції регіону.

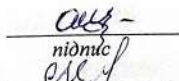
Вихідні дані: нормативно-правові акти України, монографічна література, періодичні видання, матеріали мережі Інтернет, практичні матеріали досліджуваного підприємства.

Календарний план виконання роботи

Етап виконання	Період виконання етапу	Відмітка про виконання
Огляд літератури	січень-лютий 2023	
Теоретико-методична частина	березень-квітень 2023	
Аналітична частина	травень-липень 2023	
Рекомендаційна частина	серпень-вересень 2023	
Оформлення роботи	жовтень 2023	
Перевірка на плагіат	листопад 2023	
Попередній розгляд на кафедрі	листопад 2023	
Подання на рецензування	грудень 2023	

Керівник роботи

Здобувач

підпис
М.А.
підпис

доцент М.А. Однорог
вчене звання, ініціали, прізвище
Н.С. Молчанов
ініціали, прізвище

Дата отримання завдання «20» грудня 2022 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ РИНКУ МОЛОКА ТА МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ.....	5
Теоретичні засади розвитку ринку молока і молочної продукції.....	5
Розвиток ринку молока і молочної продукції: світові тенденції і вітчизняні перспективи.....	14
Україна на світовому ринку молочної продукції: проблемні питання та тенденції розвитку.....	28
Проблеми виходу молочних підприємств на міжнародний ринок.....	34
Висновки до розділу 1.....	42
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ВІТЧИЗНЯНОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ МОЛОКА.....	46
Розвиток ринку молока та молочної продукції в Україні.....	46
Аналіз сучасного стану молочної галузі у Вінницькій області.....	61
Висновки до розділу 2.....	77
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РИНКУ МОЛОКА ТА МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ РЕГІОНУ.....	79
Перспективи розвитку молопереробних підприємств регіону в умовах євроінтеграції.....	79
Сучасні тенденції розвитку ринку сиру в Україні.....	86
Удосконалення розвитку органічного виробництва в регіоні.....	91
Висновки до розділу 3.....	102
ВИСНОВКИ.....	104
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	107
ДОДАТКИ.....	117

РЕФЕРАТ

Молчанов Н. С. Економічні основи формування ринку молока.

Визначено, що виробництво молока в Україні залишається непривабливим для агробізнесу через великий термін обігу капіталу і відсутність державної підтримки.

Підтверджено, що основним принципом розвитку ринку молока є принцип біполяризації: з одного боку – інтегрований виробник, з іншого – кінцевий споживач. Узгодження попиту та пропозиції на продукти харчування досягається за рахунок прогнозування потреби на сільськогосподарську продукцію, яке здійснюється з урахуванням науково обґрунтованого харчування населення, його доходів та коефіцієнтів еластичності, що відображають зміни споживання продуктів харчування і доходів населення.

Встановлено, що конкурентні переваги сільськогосподарської продукції можна охарактеризувати рівнем переваги низки параметрів, які групують на споживчі (властивість продукції), економічні (виробничі витрати, маркетингові витрати, ціна продукції) і маркетингові (умови платежу та постачання, розвиненість систем міжнародного маркетингу та логістики).

З'ясовано, що інтегрований індекс конкурентоспроможності продукції визначається як площа багатокутника, що розраховується як сума площ трикутників, сторонами яких є величина показників конкурентоспроможності.

Виокремлено, що підвищення рівня конкурентоспроможності виробництва молока у сільськогосподарських підприємствах необхідно комплексно і системно впроваджувати заходи, які забезпечать підвищення продуктивності корів, високу ефективність галузі та поліпшення якості молочної продукції.

З метою підвищення якості і конкурентоспроможності молочної продукції, а також сприяння її виходу на міжнародні ринки, виробникам молочної сировини та молокопереробним підприємствам необхідно: розробити та реалізувати заходи щодо гармонізації законодавства у сфері гігієни продуктів

харчування та наближення до законодавства ЄС у сфері відстеження харчового ланцюга «від лану до столу»; здійснити імплементацію системи (Hazard Analysis Critical Control Point) аналіз небезпеки та контроль критичних точок) на підприємствах та в органах контролю, а також перевірку мережі державних лабораторій та підготовку до їх акредитації відповідно до стандартів ISO; перейти на сучасні технології утримання корів, доїння і вчасного охолодження молочної сировини; сприяти будівництву та реконструкції великих сучасних молочних комплексів; удосконалювати кормовиробництво та кормову базу; запровадити виробничі, маркетингові та організаційні стратегії, які дозволять суттєво прискорити процес адаптації підприємств до конкурентного середовища; сприяти розвитку інтеграційних процесів в молоко-продуктовому підкомплексі країни; сприяти кадровому забезпеченню виробників молока, молочної сировини і молочної продукції та поліпшенню професійного рівня їх фахівців; удосконалювати митно-тарифний захист вітчизняних виробників молока та молочної продукції тощо.

Одержані результати можуть бути використані Департаментом економічного розвитку аграрного ринку Міністерства аграрної політики та продовольства України, Управліннями агропромислового розвитку, навчальному процесі Білоцерківського національного аграрного університету при підготовці студентів спеціальності 051 «Економіка».

Кваліфікаційна робота магістра містить 120 сторінок, 3 таблиці, 11 рисунків, список використаних джерел із 98 найменувань, 2 додатки.

Ключові слова: ринок молока, розвиток, молочна продукція, підприємство, галузь.

ANNOTATION

Molchanov N. S. Economic foundations of milk market formation.

It was determined that milk production in Ukraine remains unattractive for agribusiness due to the long term of capital circulation and lack of state support.

It has been confirmed that the main principle of the development of the milk market is the principle of bipolarization: on the one hand – an integrated producer, on the other – the end consumer. Reconciliation of demand and supply for food products is achieved by forecasting the need for agricultural products, which is carried out taking into account the scientifically based nutrition of the population, its incomes and elasticity coefficients that reflect changes in the consumption of food products and incomes of the population.

It was established that the competitive advantages of agricultural products can be characterized by the level of superiority of a number of parameters, which are grouped into consumer (product properties), economic (production costs, marketing costs, product price) and marketing (payment and supply conditions, development of international marketing and logistics systems).

It was found that the integrated product competitiveness index is defined as the area of a polygon, which is calculated as the sum of the areas of triangles, the sides of which are the value of the competitiveness indicators.

It is highlighted that to increase the level of competitiveness of milk production in agricultural enterprises, it is necessary to comprehensively and systematically implement measures that will ensure increased productivity of cows, high efficiency of the industry and improvement of the quality of dairy products.

In order to improve the quality and competitiveness of dairy products, as well as to facilitate their entry into international markets, producers of dairy raw materials and milk processing enterprises need to: develop and implement measures to harmonize legislation in the field of food hygiene and approach the EU legislation in the field of tracking the food chain «from lana to the table»; implement the system (Hazard Analysis Critical Control Point) at enterprises and control bodies, as well as

check the network of state laboratories and prepare for their accreditation in accordance with ISO standards; switch to modern technologies of keeping cows, milking and timely cooling of milk raw materials; to promote the construction and reconstruction of large modern dairy complexes; improve fodder production and fodder base; to implement production, marketing and organizational strategies that will significantly accelerate the process of adaptation of enterprises to the competitive environment; promote the development of integration processes in the country's milk-product sub-complex; to promote staffing of producers of milk, dairy raw materials and dairy products and to improve the professional level of their specialists; to improve the customs and tariff protection of domestic producers of milk and dairy products, etc.

The obtained results can be used by the Department of Economic Development of the Agrarian Market of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine, the Department of Agro-Industrial Development, the educational process of the Bila Tserkva National Agrarian University in the preparation of students of the specialty 051 «Economics».

The master's thesis contains 120 pages, 3 tables, 11 figures, a list of used sources of 98 names, 2 appendices.

Key words: milk market, development, dairy products, enterprise, industry.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азоев Г. Л. Конкуренція: аналіз, стратегія і практика. Київ: Українські технології, 2017. 207 с.
2. Алімова А. Е. Якість молочної продукції як ключовий фактор забезпечення її конкурентоспроможності. Бізнесінформ. 2012. №10. С. 132-136.
3. Андрійчук Р. В. Розвиток концентрації в молочній промисловості України. Формування ринкових відносин в Україні. 2009. №12. С. 134-137
4. Артеменко Л. П., Піддубна А. С. Організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю промислового підприємства. Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». 2021. № 12. С. 259-264.
5. Беленький П. Ю. Дослідження проблем конкурентоспроможності. Вісник НАН України. 2013. № 5. С. 9-18.
6. Вініченко І. І. Методичні підходи до управління конкурентоспроможністю підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 23. С. 11-14.
7. Вісник молочників – 2016, URL: http://www.ukrmolprom.kiev.ua/ua/analitika/shchomisyachna_analitika/category/2016 (дата звернення до ресурсу 26.07.2023 року)
8. Гамма Т. М. Вплив зовнішнього оточення на конкурентоспроможність молокопереробних підприємств Одеської області // Економічний форум. 2012. № 1. С. 218-222.
9. Гамма Т. М., Молла М. Г. Алгоритм оцінки складових конкурентоспроможності молокопереробних підприємств. Економічні інновації. 2018. №51. С. 80-87.
10. Гарбуз М. Ю. Світовий ринок молока та місце України на ньому. Економіка та управління АПК. 2019. Вип. 9. С. 20-24.
11. Єрмак А. В. Конкурентоздатність підприємства: сутність, поняття. Вісник економічної науки. 2018. № 1. С.41-44.

12. Закон України «Про молоко та молокопродукти» від 24.06.2004 № 1870-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1870-15> (дата звернення до ресурсу 26.07.2023 року)

13. Заріцька Н. М. Оцінка конкурентоспроможності продукції підприємства. Ефективна економіка. 2021. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4647> (дата звернення до ресурсу 26.07.2023 року)

14. Злидень І. М. Концептуальні засади системного управління конкурентним потенціалом. Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Економічна серія; зб. наук праць. Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна. 2019. С. 63-67.

15. Ільїн В. Ю. Облік виробничих витрат у молокопродуктовому підкомплексі. Вісник Сумського національного аграрного університету: наук.-метод. журн. Серія, Економіка і менеджмент. Вип. 6 (76). 2018. С. 44-49.

16. Ільчук М. М. Ефективне функціонування молокопродуктового підкомплексу України: монографія. К.: «Нічлава» 2004. 312 с.

17. Ільчук М. М., Коновал І. А., Кирилюк О. Ф., Гурська І. С. Формування попиту та пропозиції на ринку основних видів тваринницької продукції. Київ: Нічлава, 2012. 363 с.

18. Кадирус І. Г. Конкурентоспроможність підприємства та фактори, що на неї впливають. Ефективна економіка. 2020. № 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_5_104 (дата звернення до ресурсу 26.07.2023 року)

19. Кафлевська С. Г., Ганжа Т. І. Оцінка конкурентоспроможності підприємств за допомогою методики теорії ефективної конкуренції. Збірник наукових праць ВНАУ. 2023. №4. С. 80-85.

20. Кваша С. М., Іванько А. В. Моделювання часткової рівноваги на ринку молока та молочної продукції в Україні. Економіка АПК. 2017. № 7. С. 37-46.

21. Кернасюк Ю. Молочний сектор: реалії і перспективи. Агробізнес сьогодні. 2015. № 6(301). С. 10-15.

22. Клітна М. Р. Оцінка конкурентоспроможності продукції ПАТ «Полтавський машинобудівний завод». Ефективна економіка. №4. 2021. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3992> (дата звернення до ресурсу 26.07.2023 року)

23. Кобелєв В. М., Болтенко В. І. Оцінка конкурентоспроможності підприємства та фактори її підвищення. Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ» : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. Харків: НТУ «ХПІ». 2021. № 60 (1169). С. 60-64.

24. Ковінько О. М., Панькова С. М. Стан та перспективи розвитку ринку сиру в Україні в умовах глобалізації. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/20_ukr/6.pdf (дата звернення до ресурсу 26.07.2023 року)

25. Козак О. А. Оцінка ролі та значення молокопродуктового підкомплексу для вирішення продовольчого забезпечення та національної економіки. Економіка АПК. 2020. № 11. С. 39 - 51.

26. Колмакова О. М., Андріянова О. А. Методи оцінки конкурентоспроможності підприємства. Молодий вчений. 2018. №5.1. С. 37-41.

27. Колмакова О. М., Смачило В. В. Адаптація систем збалансованих показників для оцінювання діяльності транспортних підприємств. Вісник економіки транспорту і промисловості. Харків: УкрДАЗТ. 2017. № 33. С. 191-194.

28. Колоша В. П. Проблеми формування та підвищення економічної ефективності виробництва молока. Agricultural and Resource Economics: International Scientific E - Journal. 2018. Vol. 4. No. 4. С. 99-112.

29. Косенко С. В. Теоретичні положення стратегії зовнішньоекономічної діяльності підприємств: визначення та класифікація/ С. В. Косенко // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. 2011. № 3 (15). С. 117-128

30. Костюк Л. А. Теоретичні та методичні засади оцінки конкурентоспроможності. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. (Економічні науки). 2018. Випуск 2. С. 22-30.

31. Коцупатрий М. М., Ільїн В. Ю., Ільїна О. В. Підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств: монографія. К.: КНЕУ, 2016. 408 с.

32. Кравченко Л. О., Парнак О. О. Конкурентоспроможність продукції та її оцінка. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Економічні науки. 2020. Вип. 5.3. С. 31-35.

33. Кучер С. Ф., Васильєв В. Г. Конкурентоспроможність продукції та методи її оцінки. Причорноморські економічні студії. 2023. Вип. 16. С. 60-63.

34. Лупенко Ю. О. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року. За ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. К.: ІАЕ, 2012. 182 с.

35. Мамотенко Д. Ю. Оцінка ефективності інвестиційних проектів. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2014. №628. С. 209-216. URL: <http://vlp.com.ua/periodicals/bulletins>. (дата звернення до ресурсу 26.07.2023 року)

36. Мамчур В. А. Інституційно-економічний механізм розвитку ринку молока і молокопродуктів. Економіка АПК. 2017. № 4 С. 41.

37. Мануйлович Ю. М. Дослідження сутності та трактування поняття конкурентоспроможності підприємства Маркетинг і менеджмент інновацій. 2019. №4. URL: <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/> (дата звернення до ресурсу 26.07.2023 року)

38. Маслак О. Пріоритети молочної галузі. URL: <http://www.agro-business.com.ua/ekonomichni-gektar/2468-priorityty-molochnoii-galuzi.html>.

39. Махмудов Х. З. Інвестиційний проект як форма реалізації інвестиційного потенціалу підприємства. Економіка і регіон. 2017. № 2. С. 132-136.

40. Молочний сектор - підсумки 2013 [Електронний ресурс]. URL:

<http://agroconf.org/content/ukrayina-molochniy-sektor-pidsumki-2013> (дата звернення доресурсу 26.07.2023 року)

41. Моргун О. В. Напрями розвитку молочної галузі та молокопереробної промисловості // Економіка АПК. 2009. № 7. С. 62–66.

42. Мостенська Т. Г. Розвиток ринку молочної продукції. Збалансування продовольчого ринку в контексті забезпечення продовольчої безпеки: монографія. Київ: Кондор-Видавництво, 2015. С. 153-183.

43. Новак І. М. Тенденції розвитку світового ринку молока та досвід міжнародної торгівлі на зовнішніх ринках вітчизняних виробників молочної продукції. - Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал.- [Електронний ресурс]. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua>. (дата звернення доресурсу 26.07.2023 року)

44. Омельчак Г. В. Передумови побудови моделей конкурентоспроможності потенційних можливостей підприємств. Держава та регіони. 2020. № 1. С. 148-153.

45. Орлик О. В. Оцінка та вибір раціонального варіанту використання інвестиційних засобів. Вісник соціально-економічних досліджень: збірник наукових праць. 2020. Вип. 18. С. 289-295.

46. Офіційна інформація по підприємству ТОВ «Люстдорф». URL: <https://www.loostdorf.com/> (дата звернення до ресурсу 26.07.2023 року)

47. Офіційна інформація по підприємству ТОВ «Молочна компанія «Галичина». URL: <https://galychyna.com.ua/> (дата звернення до ресурсу 26.07.2023 року)

48. Офіційна інформація по компанії «Терра Фуд». URL : <https://terrafood.ua/> (дата звернення до ресурсу 26.07.2023 року)

49. Офіційна інформація по підприємству ПП «Альма-Віта». URL: <http://tcci.te.ua/tcci/ua/palata/members/972-alma-vita> (дата звернення до ресурсу 26.07.2023 року)

50. Офіційна інформація про підприємство ПрАТ «Тернопільський молокозавод». URL: <https://molokija.com/> (дата звернення до ресурсу

26.07.2023 року)

51. Офіційний сайт Груп компаній «Молочний альянс. URL: <http://milkalliance.com.ua> (дата звернення до ресурсу 26.07.2023 року)

52. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення до ресурсу 26.07.2023 року)

53. Парій Л. В. Сучасні тенденції розвитку ринку сиру в Україні. Економіка. 2020. С. 255–261.

54. Пархоμεць М. К. Організаційно – економічні основи розвитку молокопродуктового підкомплексу в ринкових умовах: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2005. 346 с.

55. Петриченко О. А. Тенденції й особливості розвитку молокопродуктового підкомплексу України. Економіка АПК. 2018. № 4. С. 42-50.

56. Портер Майкл Є. Конкуренція.: Пер. с англ. М. Видавничий дім «Вільямс», 2005. 608 с.

57. Продукція підприємства ТМ «Молокія». URL: https://molokija.com/storage/files/produksiya_1606313213.pdf (дата звернення до ресурсу 26.07.2023 року)

58. Проектний аналіз: навч. підручник / за ред. Карлова В.А. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 324 с.

59. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. №996-XIV з наступними змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/996-14> (дата звернення до ресурсу 09.10.2022)

60. Промислове виробництво: Україна. Довідник. URL: <http://www.proagro.com.ua/sprav/promua/npp//14174.html>. (дата звернення до ресурсу 26.07.2023 року)

61. Про молоко та молочні продукти. Закон України від 24.06.2004 р. № 1870-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1870-15> (дата звернення 11.05.2019).

62. П'янкова О. В. Обґрунтування напрямів розвитку товарних портфелів

підприємств молочної промисловості відповідно до загальносвітових та українських тенденцій споживчої поведінки. Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. пр. 2014. № 2. С. 89-95.

63. Россоха В. В., Петриченко О. А. Розвиток ринку молока та молокопродукції в Україні. Економіка АПК. 2018. № 8. С. 43 - 54.

64. Саблук П. Т. Економіка виробництва молока і молочної продукції в Україні: монографія. Київ: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2005. 340 с.

65. Свиноус І. В. Вплив якісних параметрів на формування закупівельних цін на молоко сільськогосподарських підприємств // Сталій розвиток економіки. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. Режим доступу: URL://archive.nbuv.gov.ua. (дата звернення до ресурсу 26.07.2023 року)

66. Свиноус І. В., Іванова Л. С. Організаційно-економічні засади виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах України. Сталій розвиток економіки. 2014. № 3. С. 91-96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2014_3_16 (дата звернення 11.05.2022)

67. Світовий ринок і місце молока на ньому // Мілк-юа – 2016 URL: <http://milku.info/ru/post/mirovojrynok-moloka-i-mesto-ukrainy-na-nem> (дата звернення до ресурсу 26.07.2023 року)

68. Світовий ринок молока і місце України на ньому. Agronews. 2018. URL: <https://agronews.ua/node/69825>. (дата звернення до ресурсу 26.07.2023 року)

69. Світове зростання закупівельних цін на молоко стримає їх сезонне зниження в Україні [Електронний ресурс]. URL: http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/svitove_zrostannya_zakupivelnikh_tsin_na_moloko_strimae_ikh_sezonne_znizhennya_v_ukraini/. (дата звернення до ресурсу 26.07.2023 року)

70. Скопенко Н. С. Сучасний стан та тенденції розвитку молочної галузі України // Інститут післядипломної освіти НУХТ. 2011. URL: http://ipdo.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=259 (дата

звернення до ресурсу 26.07.2023 року)

71. Скудар Г. М. Організаційно-економічний механізм управління конкурентоспроможністю підприємства: автореф. дис. д-ра екон. наук/ НАН України; Інститут економіки промисловості. Донецьк, 2000. 35 с.

72. Спіріна М. В. Стратегія управління конкурентоспроможністю підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2022. № 8. С. 176-182.

73. Сумець О. М., Пеліхов Є. Ф. Оцінка конкурентоспроможності сучасного промислового підприємства. Київ: Видавничий дім «Професіонал», 2015, 280 с.

74. ТОП-10 найбільших виробників молочної продукції в Україні // Аграрне інформаційне агентство "Agravery". 2016. URL: <http://agravery.com/uk/posts/show/top-10-najbilsih-virobnikiv-molosnoi-produkcii-vukraini> (дата звернення до ресурсу 26.07.2023 року)

75. Тюха І. В. Стан ринку молока: світовий та вітчизняний аспект. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 2. С. 33 - 37.

76. Україна: Молочна галузь подалу розвивається [Електронний ресурс]. URL: <http://uga-port.org.ua/novosti/ukraina/ukra-na-molochna-galuz-pomalu-rozviva-tsyu> (дата звернення до ресурсу 26.07.2023 року)

77. Фінансовий план ПрАТ«Тернопільський молокозавод» на 2020 рік.

78. Хамініч С. Ю. Методика інтегральної оцінки рівня конкурентоспроможності промислового підприємства. Економіст. 2012. №10. С. 59-61.

79. Ціноутворення та нормативні витрати в сільському господарстві (теорія, методологія, практика): У 2-х т.: Т. 1: Теорія ціноутворення та технологічні карти вирощування сільськогосподарських культур. За ред. П. Т. Саблука, Ю. Ф. Мельника, М. В. Зубця, В. Я. Месель-Веселяка. К.: ННЦ ІАЕ, 2008. 698 с.

80. Ціхановська В. М. Стан та перспективи розвитку ринку молока та молочних продуктів України. Економіка. Управління. Інновації, Випуск 1 (16), С. 61-64.

81. Шиян Н. І. Удосконалення складників економічного механізму ефективного розвитку скотарства. Харків: ХНАУ, 2020. 350 с.

82. Ярошенко С.П. Принципи конкурентоздатності сфери матеріального виробництва. Регіональні перспективи. 2018. № 1(2). С. 37-39.

83. Яценко В. Ф., Земська Г. О. Оцінка інвестиційних проектів: вітчизняна та зарубіжна практика. Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Економіка. 2019. Спецвипуск. 29. Ч. 2 : Удосконалення обліку, аналізу, аудиту і звітності в сучасних умовах глобалізаційних процесів у світовій економіці. С. 183-187.

84. Яремко З. М., Тимошук С. В., Третяк О. І., Ковтун Р. М. Охорона праці: навч. посіб. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 374 с.

85. Яремко З. М., Ковтун Р. М. Безпека життєдіяльності на підприємстві. Львів, Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 228 с.